

LBRIS

We know
books

PATRICK GRAINVILLE

Faleza nebunilor

Traducere din limba franceză
de SIMONA MODREANU

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

CUPRINS

HUGO A MURIT	113
MONET A MURIT CU <i>NUFERII</i>	473

Cândva, am îmbarcat pe mare un tânăr care avea să ajungă nemuritor.

Cred că l-am zărit pentru prima dată pe Claude Monet în capătul plajei, la piciorul falezii Aval. Dar nu era primul pictor pe care îl vedeam cutreierând prin Étretat. Pentru pescarii confrunțați cu aspra lucrare a mării, acești artiști erau niște originali, boemi sau rentieri, pe care îi priveau cu un ușor dispreț. Prinși în ciclul tumultuos al mareelor, curselor și luptelor din larg, ei acordau prea puțină atenție tablourilor. Ceea ce ne-a atras, poate, curiozitatea în cazul lui Monet, în acea iarnă a lui 1868, a fost înverșunarea lui cotidiană, indiferentă la vreme. Își petrecea ore și zile întregi în fața șevaletului, dimineța devreme, seara târziu, cufundat în această activitate pe care mulți o considerau inutilă. Oamenii plecau pe mare, el era acolo. Descărcau peștele, înconjurați de roiuri de femei și plozi, el era tot acolo. Departe, la poalele grandioaselor maluri abrupte, ținând cu privirea piatra, sau marea, încăpățânat, obsedat, absurd.

Dar nu l-am privit cu adevărat decât în ziua în care m-a abordat. Observase fără îndoială că obiceiurile mele nu se potriveau cu servituțile și orarul adevăraților oameni ai mării. Cazul meu era special...

Pescarii mă ajutaseră să-mi cobor barca până în buza valurilor. Văzând cum înalț catargul și ridic vela, Monet mi-a cerut să-l iau și pe el. O mică furtună, de culoarea bronzului de gong, se ițea deasupra capului Antifer. L-am prevenit pe Monet despre riscul unei vijelii cu grindină. Era înfoclit în două haine groase și avea nasul ascuns într-un fular. Mi-a făcut semn să mergem. Dorea să aibă o vedere de ansamblu asupra coastei, să îmbrățișeze fresca falezelor. Am pornit pe *La Petite-Julie* cu unul dintre cei mai mari oameni ai veacului fără s-o știu, pentru că nu mă interesa

pictura, ca un necredincios rănit ce mă aflam, revenit din toate iluziile. Soarele se ridicase. Cu vânt din vest, am tras de frânghii, le-am reglat, focul a fremătat, vela cea mare s-a umflat, plesnind. Monet și-a tras pălăria pe cap, încercând să se apere de frig. Eu mânuiam cârma cu atenție. Am virat spre faleza Amont. Vântul ne împingea acum din spate. Monet a vrut să se miște pentru a vedea mai bine și era cât pe ce să se trezească cu ghiulul în plină figură... Doborârea lui ar fi fost un preludiv greu de consecințe. Lovitura l-ar fi putut face să regreseze subit spre vechea pictură academică, sau să facă un salt uriaș și să se preschimbe într-un Picasso neînțeleș, căci prea timpuriu. Nu aveam să aud vorbindu-se despre spaniol decât patruzeci de ani mai târziu, mai ales în timpul lui 1916, acel an feroce. Cum l-aș fi putut uita?

Viața e întinsă... deși s-a scurtat acum.

Contralumina adumbrea coasta Amont, capul elefantului cu trompa tăiată. Însă această lungă protuberanță neregulată, gheboasă, pe mine mă ducea mai degrabă cu gândul la vreun rinocer scund și ciudat, al cărui picior pitic închidea micul arc cu o notă insolită. Dincolo de ea, pasagerul meu măsură fuga eminențelor de cretă spre nord și vârful Belval, care se distingea în zare. Am lăsat vasul să plutească liber, ca să-i înlesnesc contemplarea. După o vreme, am luat-o în direcția opusă. Etrava despica un vânt puternic din vest, căruia Monet îi savura izul iodată, în vreme ce eu făceam viraje de bord, unduindu-mă pe luciul vălurit al apei. Faleza Aval se aprindea. Borta Omului perfora masa calcaroasă cu impunătoarea ei cavernă întunecată. Am înconjurat colosala poartă Aval, a cărei arhitectură aluneca ușor pe trompa – zveltă de astă dată – cufundată în marea calmă, luminoasă. Piscul s-a înălțat cu cei șaptezeci de metri ai săi, lamelat în profiluri regulate de cretă și silex. Monet urmărea din priviri rotirea maiestuosului menhir. Capetele celor Trei Domnișoare se ițeau, înghesuindu-se curioase în fața divinului falus. Evantaiul abrupt al micului povârniș înverzit Jambourg se deschidea ca între două bolți. Într-o bună zi, Monet și cu mine aveam să coborâm în hău, de-a lungul unui versant abrupt, pe o scară amețitoare. Ce vertij! Dar Monet și-ar fi putut rupe gâtul. A mai fost o dată gata să se prăpădească, atunci când l-a surprins tăvălugul mareei. Să mori în exercițiu, ca Molière!

Furtuna se apropia, încă îngustă pe cerul senin. Dar deodată, s-a desfășurat într-un nor mare. O rafală brutală și velierul

meu a făcut un salt pe valul zburlit. Cu un gest iute, Monet și-a prins pălăria în ultima clipă. L-am întrebat dacă se simțea bine. Cu o voce puternică, mi-a răspuns:

— Mi-am petrecut copilăria la Le Havre. Iubesc marea și bărcile.

Mirozna apelor agitate era înviorată de tămâieri saline de pește. Navigam. Manneporte, largă și robustă, mai puțin suplă ca Aval, nu înălța vreo ogivă de catedrală estetică, dar îmbrățișa, cu arcada ei puternică, un decupaj de mare și cer. Cincisprezece ani aveau să treacă înainte ca Monet, îndârjit, bătaios, să revină să-și încerce puterile cu această piatră deschisă. În aval și mai departe, ieșea în afară zidul orizontal al vârfului Courtine, străpuns de o deschizătură timidă, fără asemănare cu legendara Bortă a Omului, denumire cu care noi eram obișnuiți la Étretat, dar care îi mira pe străini sau le inspira glume ușor de ghicit. Monet nu era una din firile acelea flexibile și voioase. La drept vorbind, nici eu, pe vremea aceea... Precedând piscul Courtine, cataractele Marilor Pișărcoase țâșneau pe patul de mușchi și de calcar în nenumărate nuanțe de ocră, roșu, gălbui. Termenul de „Pișărcoase” îi amuza pe aceiași oameni simpli. În sfârșit, dincolo de ele, perspectiva pereților deschiși la culoare se întindea spre Antifer, al cărui nume, de această dată sec și apocaliptic, le tăia piuitul glumetilor. Pescărușii țipau, scânteiau, ca aspirați într-un vârtej de vânt și lumină umedă. În miezul aceluși zbor furios, Monet, uluit, continua să tacă. Și eu.

Dintr-o dată, o nouă rafală a aruncat un pachet de spumă peste pictorul surprins. Și-a studiat mâinile înțepate de cristale de mare și un zâmbet s-a schițat pe chipul lui serios, în vreme ce-și ștergea degetele pe haine. Era un bărbat robust, sub 30 de ani, cu barbă neagră și deasă, păr bogat și ușor ondulat. Am ieșit în larg. Peste desfășurarea întregii faleze, cu arcadele ei ce se pierdeau în zare, Monet își arunca privirea neagră, pătrunzătoare, de corsar al culorii.

Vântul s-a înțețit, vederea s-a încetoșat, grindina ne-a lovit în plin. Boabele înghețate trosneau, împroșcau barca cu tirul lor imaculat. Dar aversa s-a oprit. Barba lui Monet albise puțin, iar hainele lui semănau cu cele ale unui vânător în zăpada din Alaska. Și-a deschis ochii mari în minunarea acelei trecătoare fosforescențe care ne transfigura. Eram oare, deja, bătrânii de la sfârșitul călătoriei? Atunci, albul corneei a conferit ochilor lui o expresie cumva neliniștită, care l-a făcut emoționant și frumos. Neliniștea

accea, nu o știam încă, avea să fie trăsătura vitalității sale creatoare.

Un fulger lat a scânteiat peste capul Antifer. L-am auzit pe pasagerul meu exclamând: „O, cât e de mare!” Era o banalitate. Dar acel extaz m-a frapat. Nu cred că e vorba despre o iluzie retroactivă, nu, tânărul Monet avea o privire uluită. Vedea ceva ce eu nu vedeam. Înlănțuirea ritmată a falezei, interminabilul ei teatru decupat pe marea despicată de promontorii succesive îi umpleau întreaga ființă, îi declanșau emoția luminii și a variațiilor ei care a fost vocația sa, misiunea sa pe acest pământ. Dar și războiul lui. Nicio picătură de sânge nu a fost vreodată vărsată, în ciuda celei mai mari hecatombe din Istorie. Dar câtă suferință, câtă luptă, câtă încrâncenare, câtă nebunie pentru a atinge singura grație care conta pentru el: cuprinderea materiei în splendoarea clipelor și a zilelor!

Afirm lucruri grandilocvente. Bat câmpii. Ce aș putea spune în locul celui care tocmai a murit? Eu, care am ajuns la capăt acum... La piciorul acestei faleze unde distrugerea vilei Gosselin a lăsat o gaură enormă și grohotișuri pe care le acoperă fanfara mării care urcă. Această orgie de spumă, mereu ghidușă, mereu proaspătă.

Mă întorsesem din Algeria în 1867, la 20 de ani, după câteva luni de misiune ratată. Mă angajasem din spirit de aventură. În ciuda pacificării teoretice a Kabiliiei, persistau revoltele, rezistența, capcanele. Foametea făcea ravagii, eram confruntat cu o realitate străină de orice exotism, de orice roman-tism. În decursul unuia dintre nenumăratele atacuri ale rebelilor, am fost rănit de un glonț care mi-a sfărâmat femurul. Împuşcătura venise dintr-o crevasă din munte. Ultima ambuscadă a duşmanului, dar trupele lor aveau să se ridice iar și iar. Fiecare război era rezolvat printr-un masacru memorabil. Armistițiul avea să fie din nou încălcat de acești războinici de o tenacitate teribilă care, la urma urmei, își apărau integritatea teritoriului și a obiceiurilor. Faimoasa mea aventură din Algeria nu-mi lăsase moştenire decât larma, fumul, țipetele răniților, urletele celor torturați, plânsetele, convulsiile femeilor violate, cumplitele priviri ale copiilor morți. Trupul meu tânăr și mutilat. Frumoasele culori ale florilor, mirese-mele suave ale țării pătrundeau cu greu prin acest ecran de sânge.

Monet, după cum am aflat mai târziu, alesese și el Algeria pentru a-și efectua scurtul serviciu militar, în 1861, în regimentul vânătorilor, „vân’Af”, cu pantaloni roșii scurți, bufanți și beretă. A rămas, așa cum avea s-o mărturisească, cu o impresie de încântare. Trecuse prin ochiurile plasei rebeliunilor și atrocităților. Acolo unde eu nu am văzut decât măcel, el se îmbătase cu impresii de culori. Apoi, reușiseră să-l aducă înapoi în țară. Trăsese la sorți șapte ani de serviciu militar, dar fusese răscumpărat de buna lui mătușă. Incapabil să continui să mai joc un rol în armată, mă întorsesem la Rouen, unde unchiul meu, Armand Guillemet, mi-a vegheat convalescența.

Aveam 3 ani când Julie, mama mea, a murit de pneumonie. Ducea o viață boemă la Paris. Când am fost suficient de mare ca s-o aflu, unchiul meu a sugerat că ea pozase probabil pentru

pictori, că trăise din expediente. Nu avusese niciodată ascendent asupra personalității surorii sale mai mici, hoinară și secretă. Amintirile sale erau rare, fiindcă Julie fusese crescută mai ales de bunica ei paternă, care nu locuia la Rouen, ci la Evreux. M-a informat și că tatăl meu, un anume Guy Aubert, era un burghez însurat, iar ea fusese amanta lui. Își dusesese familia în Argentina ca să-și rotunjească averea. Noi rămăseserăm de izbeliște. El nu m-a recunoscut. Unchiul Armand m-a crescut la Rouen, într-un apartament modest. La început, a deținut niște funcții subalterne în comerțul de import-export al orașului. Mă supraveghea o menajeră. Unchiul Armand păstra pe vremea aceea o aparență destul de rece, de controlată. Dar astăzi știu că, îndărătul acelei paveze de neutralitate, exista o grijă autentică pentru mine și că se simțea responsabil pentru sora lui. Poate vinovat... Era celibatar și amantele lui se succedau în ritm de una la doi sau trei ani. Nu învățam bine. Într-o zi, pe când ne aflam la Honfleur, am făcut cunoștință cu un pescar care mi-a oferit să-l ajut în munca lui. Aveam 14 ani. Unchiul meu m-a pus în gardă în legătură cu asprimea meseriei. Încercase să-mi găsească un loc de factotum acolo unde lucra el, dar eram complet alergic la viața de birou. Expedițiile de pescuit pe *Le Colvert* mi-au convenit până în ziua în care patronul meu a angajat un nou matelot, cu care m-am bătut. Am decis să plec. Au urmat doi ani de slujbe mărunte. Atunci m-am hotărât să încerc aventura africană, care s-a încheiat brusc. Unchiul meu se îmbogățise între timp. Cumpăraseră un apartament mare și luxos în care nu mă simțeam în largul meu. Ultima amantă a lui Armand mă agasa, eu o exasperam. Unchiul meu achiziționase și o casă între Étretat și Fécamp, precum și două ferme și alte bunuri. Când m-am restabilit, a înțeles că îmi plăcea la malul mării. Mi-a încredințat întreținerea casei și responsabilitatea celor două ferme. Munca mea consta în grădinarit, vizite, decizii în privința lucrărilor, extinderi, reparații. Și verificarea conturilor. La început, eram refractar la acest exercițiu polițienesc. Unchiul meu mi-a sugerat să o fac politicos și cu blândețe. Apoi mi-a cumpărat o barcă cu pânze, căci un vas de pescuit ar fi fost prea greu de manevrat pentru un bărbat rănit ca mine și ar fi necesitat colaborarea unui matelot. Unchiul meu a venit tot mai puțin pe faleză. Se plictisea repede și se ducea înapoi la Rouen. Iată cum Armand, mai întâi distant și lipsit de patimă, chiar acasă la el, cu frumoasele lui amante, nu m-a dezamăgit niciodată.

Existența mea s-a împlinit când am întâlnit-o pe Mathilde.

Louis și Mathilde Gosselin cumpăraseră Clos de l'Étoile, o vilă mare, pe faleză, cu câteva luni înainte ca eu să devin amantul soției. În 1868... Apariția lui Monet și începutul pasiunii mele pentru Mathilde coincid straniu în amintirea mea. Casa în stil anglo-normand își înălța silueta pe o cărare de pe culme, izolată dar apropiată de drumul spre Fécamp. Corpul clădirii principale, alcătuit din pietre de moară din silex, era înviorat cu frize din cărămizi și faianță în partea sa superioară. Niște mansarde mari și cocoșate mijeau spre larg. Mai multe balcoane dădeau și ele spre mare, la fel și o terasă largă de lemn. Un turn flanca construcția, puternic, dreptunghiular, construit din cărămizi, cu pietre șlefuite pe laturi. Și el era ornat cu frize colorate sub acoperiș. Ansamblul era mai curând complicat și enorm, dar văzut de pe mare, Clos de l'Étoile nu era decât un neg încărcat, lipsit de strălucire, rătăcit pe un pinten abrupt al cărui picior era bătut de valurile verzi. Eu locuiam de cealaltă parte a unui șir de plopi, în cabana mea.

I-am văzut sosind pe Mathilde, Louis, soțul ei, și Anna, mi-cuța născută dintr-un prim mariaj efemer al lui Gosselin. Soția îi fusese răpusă de o otrăvire subită a sângelui. Gosselin s-a recăsătorit la scurt timp după aceea cu Mathilde. Apropiindu-se de patruzeci de ani, era o femeie de o frumusețe pătrunzătoare, captivantă, cu părul de un blond venițian, cu ochii de un albastru palid, azurii, cu un aer de fragilitate permanent cumpănită de izbucniri de voință imperativă, de capricii, de o imaginație tulbure.

Gosselin era un colaborator al lui Haussmann, de o inteligență mobilă, entuziastă, efervescentă. Concepea tot felul de proiecte arhitecturale sau de mașini, participa la vasta întreprindere de transformare a Parisului. Oamenii aceia erau de un optimism neobosit. Măturau lumea veche fără urmă de nostalgie. Îi invidiam, eu care fusesem secerat de tirurile rezistenței kabile și care mă trezisem rentier la 21 de ani, pe jumătate șchiop, cu un picior țepăn târându-se în urma celui breaz. Dacă pot spune așa. Genul acesta de expresii o caracterizau pe Mathilde. Mereu atrasă de contrastele mele, de tinerețea mea intactă și de cicatricile mele, pe care îi plăcea să le mângâie cu buricele degetelor, excitată, cu un soi de freamăt voluptuos.

Gosselin construia mult, prin urmare lipsea în cea mai mare parte a timpului. Mathilde rămânea cu cea mică în timpul vacanțelor. În curând, a venit singură, după ce au apucat-o din nou accesele de oboseală nervoasă de care se plângea. Două

servitoare și un grăjdar care o făcea și pe vizitiul la nevoie vegheau asupra ei. Duminica apărea Gosselin, sprinten și ghiduș, înflăcărat de intuițiile, sclipirile, râsul său. Era destul de scund, aproape chel, cu ochi albaștri și chip dolofan și rozaliu. Așa sunt adevăratele genii. Artiștii romantici, cu aerele lor de costelivi tragici nu sunt adesea decât adieri himerice. Evident, Mathilde mă găsea atrăgător, delicat. Înclinația mea spre singurătate, escapele mele pe barca cu pânze trezeau în ea o anume posesivitate.

Adevărata noastră întâlnire a avut un caracter cât se poate de romanesc. Era la sfârșitul verii, Gosselin o întinsese la Paris. O furtună s-a ridicat pe mare, o vijelie puternică dinspre vest, așa cum Monet avea să picteze în curând pe plaja din Étretat. Cerul s-a întunecat de nori sumbri, iar vântul sufla cu putere, fără să mă neliniștească însă. Nu-mi plăceau învolburările, vârfurile îndoite ale plopilor, izul violent al negurilor. Noaptea nu împlânzea vijelia. Deodată, am auzit pe cineva strigând și bătându-mi în ușă. Grăjdarul ei mi-o aducea pe vecina mea, ca și pe cele două servitoare, care nu păreau speriate, ci mai curând obișnuite cu rafalele. Dar nimeni nu o putuse liniști pe Mathilde, care o ținea de mână pe Anna. Micuța mă privea mirată, fără teamă, curioasă. Mathilde auzise casa pârâind, mișcându-se. Un balcon se destănase puțin, iar terasa din lemn scârțâia, amenințând să se disloce. I-am spus că Étoile era un adevărat castel, solid, rezistent. Că toate casele aflate pe culme deasupra mării dădeau impresia că cedează la furtună. Dar erau tot în picioare. Desigur, știam că o fisură crăpase faleza, la două sute de metri mai încolo. Nu era vizibilă decât de pe mare. Niște surpări se produsese nu departe de Fécamp. Faleza era erodată de izvoare. Unul dintre ele, numit Pișărcoasa, la fel ca cele din Étretat, țâșnea la patru sute de metri. Totul trăia, se clătina puțin... Dar Étoile, ca și casa mea, fusese construită pe calcar dur.

Mathilde a vrut să rămână la mine. I-am oferit ei și fetiței una din cele trei camere. Precizând însă că era de o sobrietate spartană. Ea mi-a aruncat o privire pe furiș, să vadă dacă păream stânjenit de faptul că nu dispuneam de luxul potrivit. Servitoarea normandă care se afla în serviciul meu s-a oferit să facă puțin curat. Am zâmbit. Mathilde a observat cât de puțin îmi păsa de aceste conveniențe. Sufrageria mea trăda o anumită dezordine, un talmeș-balmeș de obiecte cumpărate după toane. Ordinea prea strictă, goliciunea unei curățenii maniacale mă angoasau. Cele două bone au hotărât să se întorcă să se culce acasă, iar

grăjdarul, la cai. I-am oferit Mathildei un tonic și am vorbit puțin, în timp ce vântul urla, șuierând prin plopi.

— Îmi place asta, i-am spus invitatei mele. Întărește sentimentul că ești la adăpost.

Micuța urcase cu servitoarea, amuzată de hărmălaie și de mutare. Nu mai știu ce banalități am vorbit.

A doua zi dimineață, spre marea ei surprindere, a constatat că dormise bine. Somnul profund ștersese urmele furtunii și ale spaimei. Era proaspătă și de o dulceață frumoasă, ca cerul potolit. Părul desfăcut îi curgea în tonuri calde de palisandru. Avea pieptul rotund. Gleznele fine. Nu sunt un mare portretist. Pe scurt, îmi plăcea. Am însoțit-o până la casa ei, care prezenta foarte puține stricăciuni. Mormane de crenguțe căzute din plopi și grămezi de frunze încă verzi. Două țigle căzuseră de pe acoperiș și o grădiniță era răvășită. Mathilde s-a îndepărtat, nu fără să mă examineze cu interes, mi s-a părut că nu-i displăceam.

În altă zi, am făcut o plimbare pe plajă cu micuța Anna care aduna scoici. Marea era limpede, în tonuri de verde și albastru. Niște buturugi strâmbe eșuaseră pe pietre. Eu le găseam frumoase. Mathilde nu a manifestat nici un interes față de acele ruine.

Am devenit amantți într-o seară, după ce Anna a fost învelită în patul ei. Mathilde făcea tot ce putea mai bine cu un copil care nu era al ei. Vădea o amabilitate intermitentă, distrată, enervată. Mi-a explicat atunci că aerul marin îi făcea bine. Expresia ei sugera că suferea de o indispoziție, în care elanurile scurte, exaltate, alternau cu absențe îndelungate...

Mathilde se arăta mai puțin melancolică în plăcere. Era în-suflețită de o frenezie frumoasă, de asalturi, inițiative, bulimii de tot felul. Un anume exces de mobilitate rară la cele câteva femei pe care le cunoscusem și care dovediseră mai curând dorința de a aprofunda aceeași senzație regulată. Însă, în labirinturile pasiunii, putea puncta dintr-o dată un fel de căutare liniștită, ca să nu spun savantă. Inteligența vie a lui Gosselin, epopeea lui metalurgică de la Paris nu-i ajungeau soției sale. Dar pe ansamblu, era la fel de agitată ca el. În orice caz, la începutul relației noastre, această turbulență, aceste schimbări de stare intempestive mă excitau. Era mai întâi ritualul mai lent sau mai grăbit al despletirii cosițelor ei prinse în împletituri complicate într-un coc care îi înconjura capul. Agrafă după agrafă, torsadă după torsadă. Șuvițele alunecau, se prăbușeau mătăsoase. Avalanșa sălbatică o îmbrăca în

reflexele ei. Se arunca apoi iute asupra juipoanelor cu balenă, a bretelelor, a dantelelor ei aeriene, își dădea jos și ultimul pantalonăș de bumbac alb și bufant. Îi iubeam părul pubian brun-auriu, generos, care îi tapeta cu smocuri animalice interiorul coapselor. Contrastul între aparența ei rafinată, delicată și acel buchet bahic mă răscolea.

Monet se întorcea să picteze pe plajă. Mereu încordat, concentrat sub pălăria lui cu boruri largi. Încălțat cu cizme și încă înfofolit în hainele lui groase de catifea, cu fular la gât. Se apropia de arcul Aval, îl măsură, făcea schițe în carnetul lui, se dădea înapoi, pleca în celălalt sens. Pescarii nu-l băgau în seamă. Nici el nu se interesa de munca lor. Era pătruns de ideea sa, era obsedat, muncit de ea. Gândurile i se schimbau mereu. Tuna și fulgera. Mi-am permis să mă apropii de el, printre stânci. L-am salutat și, discret, l-am privit lucrând. Făcea o mulțime de eboșe pe care le anula, le mototolea. Am fugit.

Într-o seară vijelioasă, vântul chinuia valurile, zgâlțâia vasele. Monet era fascinat. A pictat destul de repede, în lungi straturi fluide, o mare de pucioasă, de un verde migdal, împodobită cu spumă lividă, în nuanțe de galben roziiu. Cu faleza întunecată, schematică, tăiată de incizii negre de penel, pe un fond crepuscular uniform. Gaura din poarta Aval era înghițită de asaltul apelor într-o mângăleală albicioasă pe care până și eu, pe atunci, o găseam aproape grosieră. Siluete negre și neclare apăreau pe mal. Rochiile erau biciuite de vârtejuri. Bărbații păreau să-și adăpostească ochii cu mâinile streășină pentru a scruta orizontul răvășit, unde se zbătea pata tenebroasă, minusculă a unui vas orfan.

Era surprinzător, dar nu prea mă pricepeam oricum. Nu aveam elemente de comparație. Deși Mathilde începuse educația mea, era o cititoare curioasă. Îmi citise pasaje din *Doamna Bovary*, mai ales pe cele mai licențioase, cele pe care judecătorul a vrut să le condamne, să le cenzureze. Era vorba mereu de Emma, de patimile ei, în brațele lui Rodolphe și, mai departe, în cele ale lui Léon, la Rouen. Scena în care șnurul corsetului ei șuieră și unduiește ca un șarpe, când ea se aruncă cu aviditate asupra lui Léon. Mathilde m-a întrebat ce pagină preferam. I-am spus că cea în care, parfumată cu rouă, spălată cu aer proaspăt, după ce a pășit pe pășunea vacilor cu botinele ei, frumoasa femeie poposește în patul deschis al lui Rodolphe. Mathilde m-a studiat cu cea mai mare atenție și a susurat:

— Și eu.